

Д.П. ДУБИЦЬКИЙ*

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна)

В.В. ФЕСЕНКО**

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна)

В.В. НІКОЛЕНКО***

(Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна)

Внутрішній аудит та управління курсовими різницями при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в умовах постійного коливання курсу національної валюти, актуальними питаннями є облік курсових різниць, внутрішній аудит валютних ризиків та управління втратами від негативних курсових різниць на окремих підприємствах та в рамках діяльності групи підприємств. Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування використання інструментів внутрішнього аудиту та управління курсовими різницями, дія яких спрямована на мінімізацію негативного впливу курсових різниць на фінансові результати підприємства. Доведено, що компанії, які мають зобов'язання за експортними та імпорнтними контрактами і планують в майбутньому покупку-продаж валюти, можуть зменшити ринкову невизначеність і раніше зафіксувати, за допомогою термінових фінансових інструментів, майбутній валютний курс, знявши з себе тим самим ризик несприятливої цінової динаміки на валютному ринку. Розкрито інструментарій мінімізації витрат від курсових різниць. Запропоновано алгоритм вибору методу мінімізації витрат від курсових різниць за допомогою внутрішніх та зовнішніх інструментів. Обґрунтовано алгоритм визнання курсових різниць в процесі консолідації звітності групи компаній. Виявлено, що вибір як внутрішніх, так і зовнішніх інструментів зменшення витрат від курсових різниць повинен здійснюватися управліннями на основі наявної інформації та історичного досвіду здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Доцільним також є запровадження на підприємствах управлінських форм звітності, які можуть слугувати допоміжним інформаційним джерелом при прийнятті рішень щодо здійснення конкретних зовнішньоекономічних операцій.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, курсові різниці, мінімізація валютних ризиків, хеджування, авансові платежі, номінування виручки, курс валюти, управління втратами.

D.P. DUBYTSKYI

(University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine)

V.V. FESENKO

(University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine)

V.V. NIKOLENKO

(University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine)

Internal Audit and Management of Exchange Differences in the Process of Foreign Economic Activity

In carrying out foreign economic activity in the conditions of constant fluctuation of the national currency exchange rate, topical issues are accounting for exchange differences, internal audit of currency risks and management of losses from negative exchange differences in individual enterprises and within the framework of the group of

* Дубицький Денис Павлович, начальник навчально-методичного відділу Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), кандидат економічних наук, доцент.

** Фесенко Валерія Валеріївна, доцент кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), кандидат економічних наук, доцент.

*** Ніколенко Вікторія Валеріївна, студентка Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро).

enterprises. The purpose of the article is theoretical and methodical substantiation of use of instruments of internal audit and management of exchange differences, the effect of which is aimed at minimizing the negative impact of exchange differences on the enterprise financial results. It was proved that companies having obligations under export and import contracts and planning for future purchase and sale of currency may reduce market uncertainty by pretest fixing the future exchange rate with the help of urgent financial instruments. It allows eliminate the risk of unfavorable price dynamics on the currency market. The tools for minimizing expenses from exchange differences were disclosed. The algorithm for choosing the method of minimizing losses from exchange differences with the help of internal and external instruments was proposed. The algorithm for recognizing the exchange differences in the process of consolidating the reporting of a group of companies was substantiated. It was revealed that the choice of both internal and external instruments for reducing losses from exchange differences should be carried out by managers on the basis of available information and experience of foreign economic activity. It is also advisable to introduce management reports at enterprises, which can serve as the ancillary information source in making decisions on the realization of specific foreign economic operations.

Keywords: foreign economic activity, exchange differences, currency risk minimization, hedging, advance payments, revenues nominee, exchange rate, cost management.

Постановка проблеми. Інтеграція України у світовий економічний простір, євроінтеграційні та глобалізаційні процеси призводять до активізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств, особливо у рамках діяльності групи компаній (транснаціональні корпорації, промислово-фінансові холдинги). При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності в умовах знецінення національної валюти та зменшення її купівельної спроможності, актуалізуються процеси обліку курсових різниць, внутрішнього аудиту валютних ризиків та управління втратами від негативних курсових різниць на окремих підприємствах та у рамках діяльності групи підприємств. Питання обліку та відображення у звітності курсових різниць є достатньо заформалізованими у відповідних облікових стандартах, а процеси внутрішнього аудиту та управління курсовими різницями залишаються актуальними та вимагають удосконалення інструментів мінімізації втрат від курсових різниць.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем управління курсовими різницями при зовнішньоекономічній діяльності присвятили свої праці такі зарубіжні вчені, як Т. Бартон, Р. Клейнер, Р. Колб, М. Маккарті, а також вітчизняні вчені: Л.І. Донець, А.Є. Самарцева, Д.М. Чирка та інші.

Незважаючи на значну увагу до даної проблематики, основні акценти у дослідженнях, вищезазначених науковців, зосередженні на загальних питаннях визначення ризиків або облікових аспектах проблеми. Поряд з тим, недостатньо уваги приділяється комплексному вирішенню питання управління курсовими різницями за допомогою використання внутрішніх та зовнішніх інструментів зменшення втрат від курсових різниць.

Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування використання інструментів внутрішнього аудиту та управління курсовими різницями, дія яких спрямована на мінімізацію негативного впливу курсових різниць на фінансові результати підприємства.

Вклад основного матеріалу. Починаючи з 2014 року в Україні відбувались дестабілізаційні воєнні, політичні, фінансові та економічні процеси, які

переорієнтували вектор зовнішньоекономічної діяльності підприємств України (з країн СНГ до країн Євросоюзу) та поставили під сумнів багато видів ЗЕД у зв'язку зі значним падінням курсу національної валюти. Так з січня 2014 р. по грудень 2017 р. курс долара США по відношенню до гривні збільшився майже в 4 рази: з 7,99 грн/дол. до 27,15 грн/дол.

Необхідно також зазначити, що основними причинами дестабілізації валютного курсу є: збільшення обсягів державних запозичень; зниження курсу іноземної валюти за рахунок міжнародних позик; високий рівень інфляції; зменшення інвестицій в економічний розвиток країни; недосконала законодавча база, що не може надати економічних гарантій іноземним інвесторам; високий рівень доларизації економіки; збільшення впливу спекулятивних операцій на функціонування валютного ринку; військові дії на сході України.

Наслідками девальвації національної валюти починаючи з 2014 року також стали: зменшення числа іноземних компаній на території України; зменшення припливу інвестицій; від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу; попит населення на валюту з метою збереження коштів; збільшення заборгованості країни; скорочення золотовалютного резерву України.

Через значну волатильність валютного курсу гривні підприємства, що здійснюють ЗЕД, стикаються з такою проблемою, як втрати від курсових різниць. Причиною виникнення курсових різниць, як відомо, є зміна курсу валюти, яка використовується у зовнішньоекономічних операціях, по відношенню до національної валюти, під час здійснення цих операцій (руху товарів, надання послуг, купівля-продаж валюти). Зміни валютного курсу можуть призвести як до доходів, так і до втрат. Проте особливу увагу управлінням слід приділяти саме управлінню здійснення ЗЕД у напрямку мінімізації втрат від курсових різниць.

Компанії, що мають зобов'язання за експортними та імпорнтними контрактами і планують в майбутньому покупку-продаж валюти, можуть зменшити ринкову невизначеність і раніше зафіксувати, за допомогою термінових фінансових інструментів, майбутній валютний курс, знявши з

себе тим самим ризик несприятливої цінової динаміки на валютному ринку. У зв'язку з цим необхідно розглянути сутність даного виду інструментів фінансового ринку, провести детальний аналіз процесів їх ціноутворення і конкретних методів хеджування валютного ризику.

В рамках міжнародних стандартів обліку і фінансової звітності (МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСБО 21 «Вплив зміни валютних курсів», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання») існують два види інструментів мінімізації витрат від курсових різниць шляхом передачі валютного ризику [5, 6, 7, 8]:

– базисні інструменти – в сфері управління дебіторською та кредиторською заборгованістю. Їх ще називають «внутрішніми» інструментами, оскільки вони реалізуються за допомогою внутрішніх організаційно-правових заходів, за рахунок спеціальних домовленостей, маневрування в періодах здійснення платежів та поставок, номінування виручки у вигідній для підприємства валюті;

– похідні інструменти – іменуються також як «зовнішні інструменти», до яких відносяться форварди, ф'ючерси, опціони.

Базисні (внутрішні) інструменти володіють незаперечною перевагою – реалізація даних інструментів являється менш витратною, ніж похідних. Саме за допомогою внутрішніх інструментів підприємства можна досягти зниження ризику без істотного збільшення витрат на хеджування.

На практиці, переважно, використовують три способи управління валютним ризиком без допомоги будь-яких інструментів на терміновому та валютному ринках [3]:

1) Номінування виручки у зручній для підприємства валюті. Наприклад, більшість українських компаній-експортерів схильні номінувати свої договори реалізації в доларах і євро. Зазвичай вони використовують валютний грошовий потік для оплати зобов'язань в цих валютах. Таким чином, компанія не несе валютного ризику, оскільки виручка в іноземній валюті не буде конвертуватися в гривні по невідомому курсу в майбутньому, а піде на погашення зобов'язань, номінованих в цій же валюті. Проте даний метод мінімізації валютного ризику підходить не для всіх сфер діяльності, наприклад, на ринку нерухомості з підвищенням курсу іноземної валюти, ставка доларової оренди активно знижувалася по більшості договорів комерційної оренди, тобто орендарі відмовлялися платити за поточним курсом і намагалися прив'язувати ціну оренди до гривні, оскільки свою виручку більшість орендарів отримують у гривні.

2) Випередження виставлення рахунків покупцям і затримки в оплаті постачальникам. Це техніка, спрямована на фінансування, наприклад, імпортерних поставок за рахунок експортної виручки. Головна ідея – фінансувати одну діяльність за рахунок іншої. В даному випадку запорука успіху полягає в тому, як

сформовані умови оплати в договорах експорту та імпорту: чи з'явиться у компанії можливість використовувати валютний потік від однієї діяльності для погашення заборгованості за іншою.

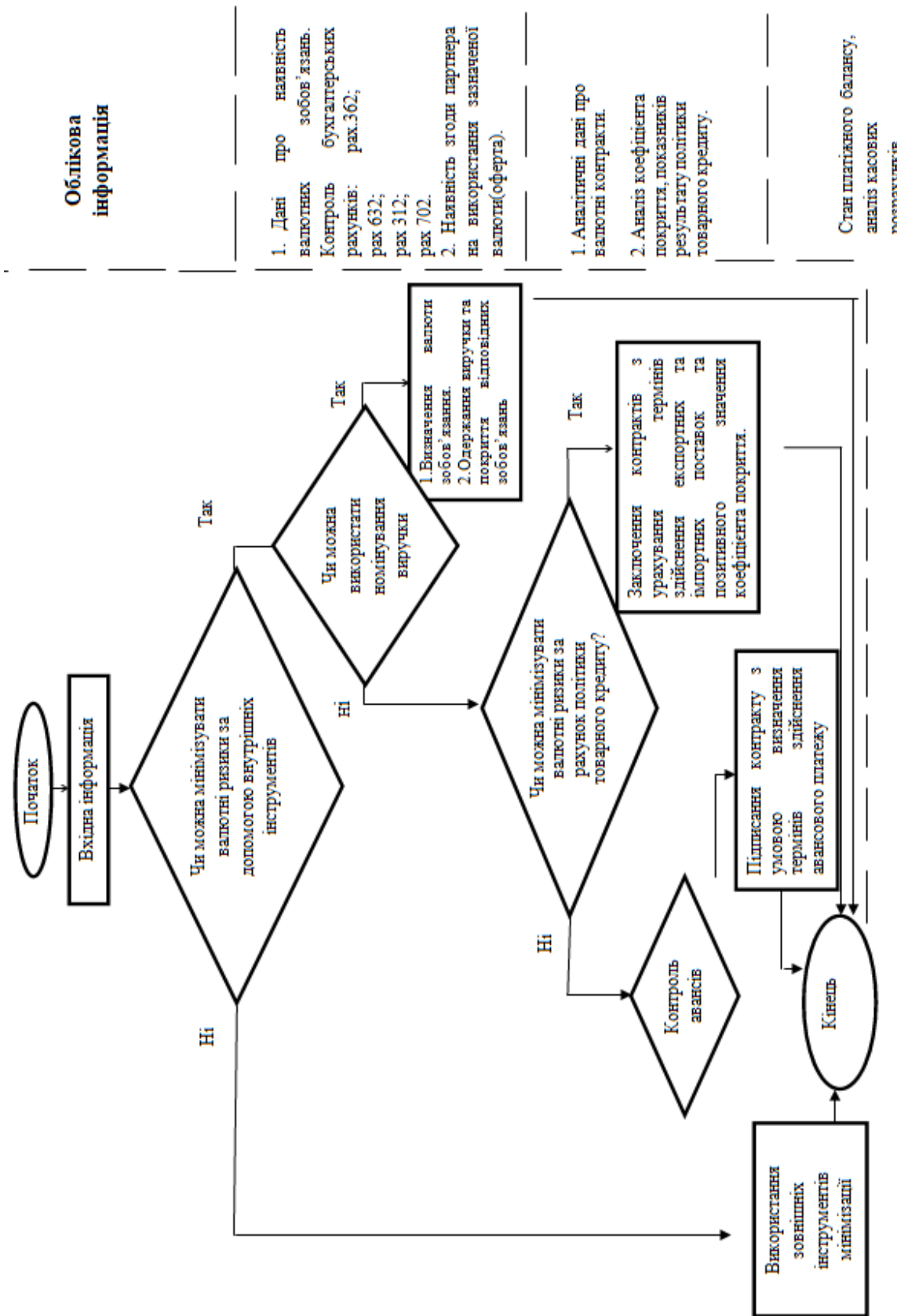
3) Акредитив. Якщо підприємство-імпортер бажає перестраховатися, не втратити свої кошти чи недоотримати актив, він може використати акредитив. Даний документ дозволяє підприємству утримати його кошти в банку і на момент, якщо товар не буде доставлений, імпортер зможе повернути свої кошти, при цьому понесе порівняно незначні витрати на банківське обслуговування акредитиву.

Перед управліннями завжди стоїть питання щодо обрання інструментів управління курсовими втратами. Відповідно на кожному підприємстві повинен бути сформований певний алгоритм дій при здійсненні ЗЕД, що спрямований на мінімізацію втрат від курсових різниць (рис. 1).

В основу даного алгоритму покладено процедуру визначення можливості використання того чи іншого інструмента для запобігання втрат від курсових різниць. Для прийняття рішення щодо використання номінування виручки необхідно проаналізувати наявність валютних зобов'язань, провести контроль бухгалтерських рахунків, які призначені для обліку зовнішньоекономічної діяльності та отримати згоду на використання зазначеної валюти від партнера. У разі можливості застосування – відбувається: визначення валюти зобов'язання, одержання виручки та покриття відповідних зобов'язань. У разі неможливості – переходимо до аналізу можливості використання наступного інструменту.

Для прийняття рішення щодо використання політики товарного кредиту необхідно провести аналіз валютних контрактів та коефіцієнта покриття. У разі можливості застосування даного внутрішнього інструмента, можемо заключати контракти з урахуванням термінів здійснення експортних та імпортерних поставок та позитивного значення коефіцієнта покриття. У разі неможливості застосування – переходимо до наступного інструмента, а саме – до аналізу авансових платежів. В першу чергу потрібно провести контроль стану платіжного балансу, проаналізувати касові розрахунки, а також провести попередні узгодження з контрагентами. У разі можливості використання даного інструмента відбувається підписання контракту з умовою визначення термінів здійснення авансового платежу. У разі неможливості використання даного інструменту доцільно перейти до аналізу можливості мінімізації валютних ризиків за допомогою зовнішніх інструментів.

Слід наголосити, що використання запропонованого алгоритму на конкретному підприємстві можливе за його інтерпретації до специфіки діяльності підприємства та його історичного досвіду роботи у сфері ЗЕД. Порядок визначення використання внутрішніх інструментів також визначаються конкретними умовами, у яких працює підприємство.

Облікова інформація

1. Дані про наявність валютних зобов'язань. Контроль бухгалтерських рахунків: рах.362; рах.632; рах.312; рах.702.
2. Наявність згоди партнера на використання зазначеної валюти(оферта).

1. Аналітичні дані про валютні контракти.
2. Аналіз коефіцієнта покриття, показників результату політики товарного кредиту.

Стан платіжного балансу, аналіз касових розрахунків

Рис. 1. Алгоритм вибору методу мінімізації втрат від курсових різниць за допомогою внутрішніх інструментів

Джерело: розроблено авторами.

До похідних (зовнішніх) інструментів хеджування валютних ризиків належать: форвардний контракт, ф'ючерсний контракт та своп [12].

Форвардний контракт є найбільш часто використовуваний інструмент хеджування валютних ризиків. Форвардний контракт – це угоди між двома сторонами про майбутню поставку певного активу на даних умовах в призначений термін в майбутньому. Основні характеристики форвардних контрактів: є обов'язковими до виконання обома учасниками; складаються з урахуванням конкретних вимог клієнта і не є об'єктом обов'язкової звітності; під час переговорів повинні бути визначені: розмір контракту, якість доставленого активу, місце і дата поставки активу [4].

Основними видами форвардних контрактів є: розрахункові контракти; поставні контракти; форварди з відкритою датою валютування; форварди з закритою датою валютування. За поставними форвардами можлива лише реальна поставка валюти, за розрахунковими – контрагенти обмінюються лише підсумковим фінансовим результатом всієї угоди [11].

Також виділяють форварди з відкритою і закритою датою валютування. Форвард з відкритою датою валютування дозволяє покупцеві самостійно вибирати дату покупки-поставки валюти в межах заздалегідь визначеного тимчасового діапазону. Форвард із закритою датою валютування не дає контрагентам подібного права.

Форвардний контракт укладається з метою здійснення майбутньої покупки або продажу на взаємовигідних умовах. На додаток відбувається страхування постачальника або покупця від можливого несприятливого результату операції або зміни ціни [1].

Одним із поширених похідних інструментів також являється ф'ючерсний контракт. Ф'ючерсний контракт – це стандартний терміновий біржовий контракт купівлі-продажу конкретного активу, при укладанні якого сторони угоди узгоджують тільки рівень ціни і період поставки, а обсяги поставок, упаковка, маркування та інші характеристики товару та угоди визначаються в специфікації біржового контракту [13].

Основні характеристики ф'ючерсного контракту: стандартизовані умови ф'ючерсного контракту; сторони угоди знеособлені, а сама угода укладається між продавцем та Рахунковою палатою, а також покупцем та Рахунковою палатою; обов'язки по угоді вільно замінні, можливе дострокове виконання обов'язків; гарантії по угоді забезпечуються біржою та Рахунковою палатою [10].

Наступним, не менш ключовим, інструментом хеджування валютних ризиків є своп. Своп – це похідний фінансовий інструмент, який надає можливість обміняти одні активи чи зобов'язання на інші активи чи зобов'язання. Використовується для покращення структури активів та зобов'язань, зниження валютних ризиків, отримання прибутку.

На даний час, свопи організуються зазвичай фінансовими посередниками, які часто укладають

угоду з однією компанією і після цього шукають іншу компанію для укладення офсетного свопу. Свопи укладають на позабіржовому ринку, тому гарантію їх виконання для сторін компаній забезпечують фінансові посередники.

Окрім наведених інструментів на практиці також часто застосовується такий інструмент як опціон. Опціон – це угода, за якою покупець отримує право (але не зобов'язання) купити або продати певний обсяг валюти за заздалегідь зафіксованою ціною у день закінчення опціонного контракту [9]. При купівлі валюти за заздалегідь обумовленим курсом таке поняття як курсові різниці також втрачає своє значення.

З метою обрання управлінцями похідних інструментів для зменшення втрат від курсових різниць, запропоновано алгоритм (рис. 2), в основу якого покладено методику вибору аналогічну до алгоритму вибору методу мінімізації втрат від курсових різниць за допомогою внутрішніх інструментів.

Для прийняття рішення стосовно першого зовнішнього інструменту, а саме використання форвардного контракту, в першу чергу, потрібно проаналізувати динаміку курсу валюти, заключити ofertу та визначити можливі втрати в разі коли ринковий курс валюти більш сприятливий, ніж форвардний. У разі можливості застосування відбувається заключення контрактів з урахуванням динаміки курсів валюти. У разі неможливості – переходимо до аналізу наступного інструменту.

Для прийняття рішення щодо використання ф'ючерсних контрактів, потрібно визначити форвардну ціну контракту та проаналізувати реальність укладання угоди. Якщо даний інструмент задовольняє результатами проведеного аналізу, то відбувається заключення контракту з урахуванням результатів вхідної інформації. У разі неможливості використання ф'ючерсних контрактів – переходимо до аналізу наступного інструменту, а саме використання свопу.

Для прийняття рішення, щодо використання свопу, необхідно проаналізувати надійність банків-контрагента. У разі можливості застосування відбувається заключення контракту, а у разі неможливості – перед управлінцем постає дилема щодо вибору між варіантами відмови від валютних контрактів або погодження підписати зовнішньоекономічний контракт на власний ризик.

При обліку курсових різниць у внутрішньогрупових операціях слід враховувати їх вплив на консолідовану фінансову звітність групи компаній. Метод консолідації фінансової звітності застосовується до звітності підприємств, частка участі у капіталі яких є більшою ніж 50 %. Якщо валюта компонента групи (філія, підрозділ, дочірнє підприємство, спільне підприємство) відрізняється від функціональної валюти групи компаній (валюти подання звітності), то визначаються курсові різниці у процесі консолідації.

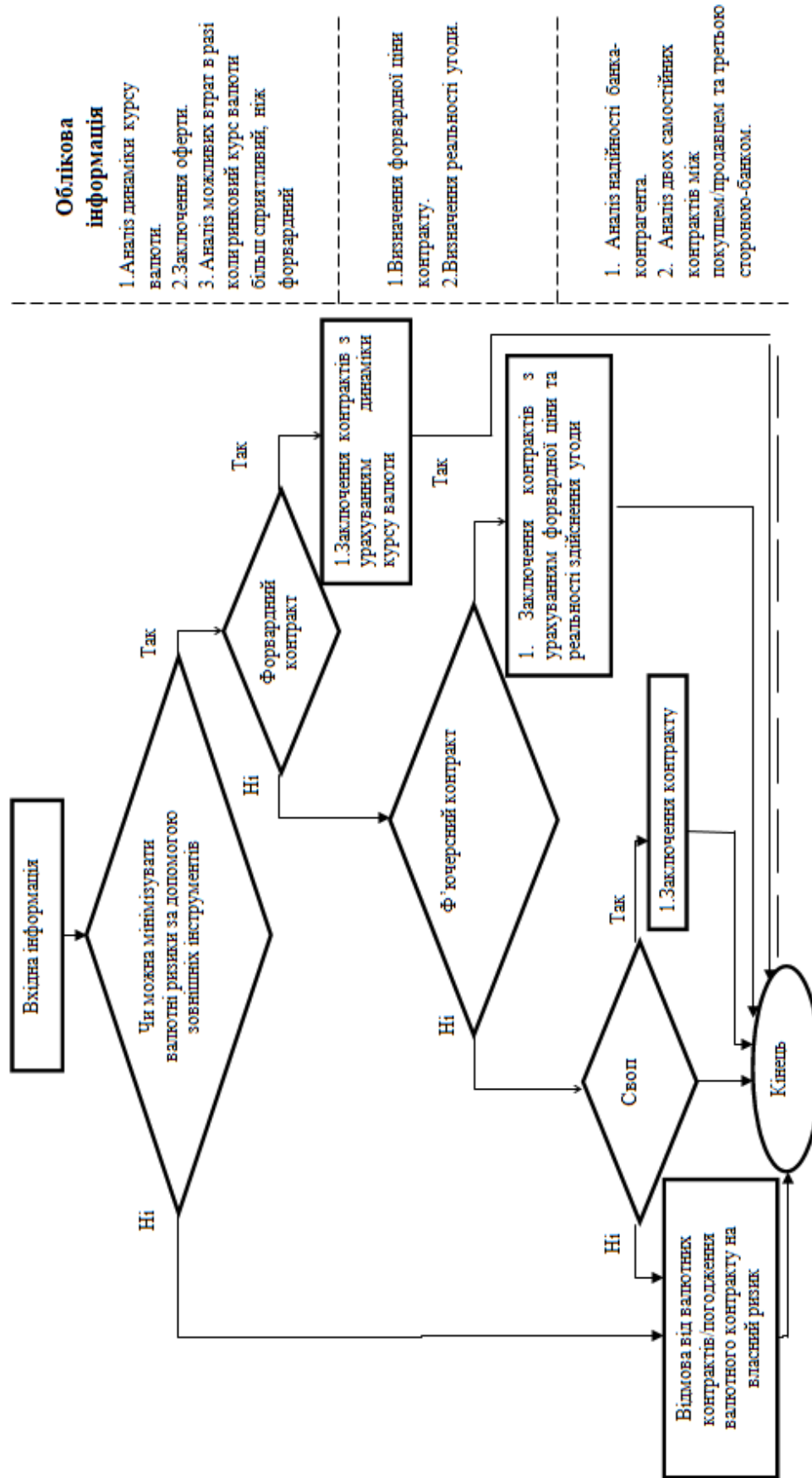

Рис. 2. Алгоритм вибору методу мінімізації втрат від курсових різниць за допомогою зовнішніх інструментів

Джерело: розроблено авторами.

Бухгалтерський облік

Але навіть у випадках, коли функціональна валюта компонента групи співпадає з валютою подання консолідованої фінансової звітності, курсові різниці компонента також попадають у звітність групи. При цьому такі курсові різниці виникають у процесі діяльності саме компонента, а не у процесі здійснення внутрішньогрупових операцій.

Як відомо, в процесі консолідації результати

внутрішньогрупових угод взаємовиключаються, але це правило не стосується курсових різниць за результатами внутрішньогрупових операцій. Курсові різниці за результатами внутрішньогрупових операцій визнаються тільки у тому випадку, коли одержувачем послуги (товару, займу) є компонент групи з іншою функціональною валютою звітності (рис. 3).

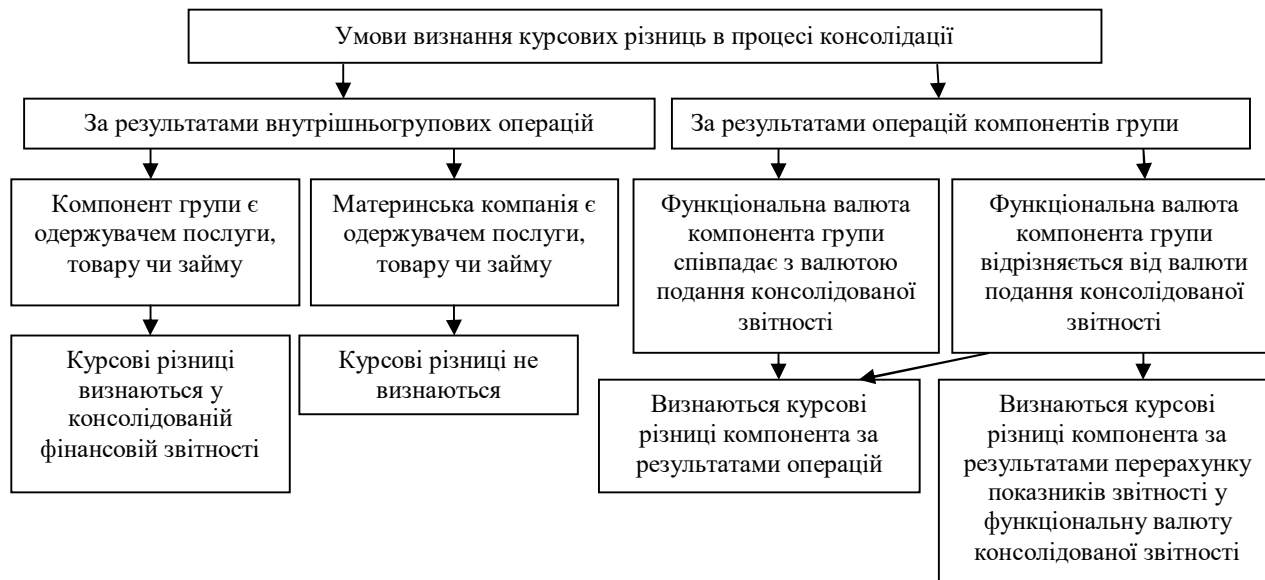

Рис. 3. Алгоритм визнання курсових різниць в процесі консолідації звітності групи компаній

Джерело: розроблено авторами.

Останнім часом управління валютними ризиками груп компаній відбувається не тільки у напрямку мінімізації втрат від курсових різниць, але й у напрямку свідомого отримання економічних вигід від позитивних курсових різниць. Менеджери груп компаній зосереджені на управлінні валютними ризиками також з точки зору їх впливу на вартість компанії, яка може зменшитись за рахунок значних валютних ризиків. При управлінні курсовими різницями у рамках діяльності групи компаній можливе застосування методу балансування грошових потоків у підрозділах групи. Цей метод передбачає гнучке реагування на фактичні грошові потоки в іноземній валюті у компонентах групи: збільшення витратної частини (у грошовому вимірі) у підрозділах з позитивною динамікою грошових надходжень; збільшення доходної частини (у грошовому вимірі) у підрозділах з позитивною динамікою грошових виплат.

Висновки. В сучасних умовах здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами України значущим питанням є управління втратами від курсових різниць, що базується на внутрішньому аудиті валютних ризиків окремих підприємств і груп компаній (корпорацій). Вибір конкретних методів управління втратами від курсових різниць можливо здійснити за допомогою запропонованих у статті алгоритмів. Проте, вибір як внутрішніх, так і зовнішніх інструментів зменшення втрат від курсових різниць повинен здійснюватися управлінцями на основі наявної інформації та історичного досвіду

здійснення ЗЕД. Також, видається доцільним запровадження на підприємствах управлінських форм звітності, які можуть слугувати допоміжним інформаційним джерелом при прийнятті рішень щодо здійснення конкретних зовнішньоекономічних операцій.

4 Список використаних джерел

1. Денисенко М. П., Домрачев В. М., Кабанов В. Г., Ігнатенко І. В., Чигирик К. О. Кредитування та ризики: навчальний посібник. К.: «Видавничий дім «Професіонал»», 2014. 480 с.
2. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. К.: ЦУЛ, 2006. 312 с.
3. Колосов І. М. Інновації в сфері валютного хеджирования на промислових підприємствах. *Фінанси и кредит*. 2015. № 13. С. 69-75.
4. Киселёв М. В. Классификация технологий сделок с деривативами. *Экономические стратегии*. 2013. № 4. С. 46-51.
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21), поточна редакція від 01.01.2012 року. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_022
6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9), поточна редакція від 01.01.2012 року. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_016

7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7), поточна редакція від 01.01.2012 року. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_019

8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 (МСБО 32), поточна редакція від 01.01.2012 року. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_029

9. Петрашко Л. П. Валютні операції: навч. посіб. / 2-ге вид., переробл і доповн. К.: Знання, 2012. 271 с.

10. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

11. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 21, поточна редакція від 19.08.2014 року. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>

12. Самарцева А. Є. Моделювання ризику політики фіксованого валютного курсу в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 171-174.

13. Бухгалтерський облік та оподаткування: навчальний посібник / За ред. Р. Л. Хомяка, В. І. Лемішовського. Львів: Бухгалтерський центр «Ажур», 2010. 1220 с.

14. Чирка Д. М., Поплавська А. А. Курсові різниці як наслідок коливання валютних курсів: обліковий аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. Ч. 2(21). С. 385-392. [Електронний ресурс]. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2811/1/47.pdf>

4 References

1. Denysenko, M. P., Domrachev, V. M., Kabanov, V. H., Ihnatenko, I. V., Chyhyryk, K. O. (2014). Kredytuvannia ta ryzyky [Lending and risks]. Kyiv: Vydavnychiy dim «Profesional».

2. Donets, L. I. (2006). Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiriuvannia [Economic risks and methods of measuring them]. Kyiv: TsUL.

3. Kolosov, I. M. (2015). Innovatsii v sfere valyutnogo hedzhirvaniya na promyshlennyih predpriyatiyah [Innovations in the field of currency

hedging in industrial enterprises]. *Finansyi i kredit*, (13), 69-75.

4. Kiselyov, M. V. (2013). Klassifikatsiya tehnologiy sdelok s derivativami [Classification of derivatives trading techniques]. *Ekonomicheskie strategii*, (4), 46-51.

5. IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates. (2012). Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_022

6. IFRS 9 Financial Instruments. (2012). Retrieved from http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_016

7. IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures. (2012). Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_019

8. IAS 32 Financial Instruments: Presentation. (2012). Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_029

9. Petrashko, L. P. (2012). Valiutni operatsii [Foreign exchange operations] (2nd ed.). Kyiv: Znannia.

10. Verhovna Rada Ukrainy. (2010). Podatkoviy kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

11. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2000). Polozhennia (standartu) bukhhalterskoho obliku 21 «Vplyv zmin valiutnykh kursiv» [National Accounting Standard 21 «Impact of Changes in Foreign Exchange Rates»]. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>

12. Samartseva, A. Ye. (2016). Modeliuvannia ryzyku polityky fiksovanoho valiutnogo kursu v Ukraini [Modeling the risk of a fixed exchange rate policy in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*, (3), 171-174.

13. Khomiak, R. L., Lemishovskiy, V. I. (2010). Bukhhalterskyi oblik ta opodatkuvannia [Accounting and taxation]. Lviv: Bukhhalterskyi tsentr «Azbur».

14. Chyrka, D. M., Poplavska, A. A. (2011). Kursovi riznytsi yak naslidok kolyvannia valiutnykh kursiv: oblikoviy aspekt [Exchange rate differences as a consequence of currency fluctuations: accounting aspect]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, (2(21)), 385-392. Retrieved from <http://eztuir.ztu.edu.ua/2811/1/47.pdf>